

виконувати традиційні завдання, але він цінний ще й тим, що в ході його виконання студенти вчаться самостійно здобувати знання, одержувати досвід пізнавальної діяльності.

Робота над творчим проектом передбачає усвідомлення студентом поставленої мети та розробку плану дій:

- підготовчий етап, вибір проблеми проекту;
- етап реалізації проекту (організація роботи, складання докладного плану роботи над проектом);
- практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів;
- самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність студентів;
- презентація (завершальний етап, етап практичного використання проекту);
- рефлексія (обговорення презентації та отриманих результатів).

Метод проектів зорієнтований на самостійну діяльність студентів яку вони виконують протягом певного відрізка часу. Студентам може бути запропоновані творчі (знову ж таки можливо індивідуальні або парні проекти такого плану): створити власний музичний твір, зробити обробку знайомої пісні та інш. Отже, використання технологій особистісно зорієнтованого навчання, а саме методу проектів у формуванні музично-виконавської компетенції майбутнього вчителя музики у вищому навчальному закладі сприятиме вдосконаленню навчального процесу, посиленню мотивації студентів до виконавської діяльності, активізації самостійної, дослідницької та творчої діяльності студентів.

Література

1. **Косенко П. Б.** Методика особистісно орієнтованого навчання гри на музичному інструменті майбутнього вчителя музики: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Павло Борисович Косенко // Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К., 2009. – С. 35
2. Особистісно зорієнтоване навчання. Методичний збірник / Упоряд. С.А.Рубан. – Ірпінь, 2009. – С. 8
3. **Самсонова О. В.** К вопросу о творческой деятельности будущего учителя музыки / О.В. Самсонова // Психология образования в поликультурном пространстве, Т.2.– 2010. – №2. – С. 119-123. Режим доступу до статті:
http://rus.neicon.ru:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/4605/62_344-184.pdf?sequence=1
4. **Пилюгина С.** Метод проектной деятельности в Интернете и его развивающие возможности / С. Пилюгина // Школьные технологии. – 2002. – №2. – С.196-199.
5. **Полат Е. С.** Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е.С Полат . – М., 2000. – 272 с.

УДК 378.091 : 785.11

Т. М. Пляченко

НАВЧАЛЬНИЙ МУЗИЧНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНИЙ КОЛЕКТИВ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

В статье исследованы научно-педагогические и искусствоведческие основы оркестрового и ансамблевого исполнительства. Определены сущность, функциональные характеристики и структура учебного музыкально-инструментального коллектива в системе профессиональной подготовки будущего учителя музыкального искусства.

Ключевые слова: оркестровое исполнительство, ансамблевое исполнительство, учебный музыкально-инструментальный коллектив, учитель музыкального искусства.

Scientifically-pedagogical and study of art bases of the orchestral and band carrying out are investigational in the article. Essence, functional descriptions and structure of educational musically-instrumental collective is certain in the system of professional preparation of future teacher of musical art.

Keywords: *orchestral carrying out, band carrying out, educational musically-instrumental collective, teacher of musical art.*

Удосконалення різних ланок професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва потребує глибокого вивчення специфіки і змісту його діяльності в середніх загальноосвітніх навчальних закладах. Ця діяльність за своєю сутністю є поліаспектною і здійснюється як на уроках музичного мистецтва, так і в позанавчальний час у процесі організації музичного дозвілля школярів та діяльності учнівських музично-творчих колективів (вокально-хорових, музично-інструментальних, фольклорних груп, естрадних гуртів тощо). Саме тому професійна підготовка студентів музично-педагогічної спеціальності в навчальних оркестрах та інструментальних ансамблях набуває великого значення, що й визначило актуальність цієї статті.

Професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва в оркестровому та ансамблевому класах має на меті формування у студентів навичок колективно-інструментального виконавства та готовності до роботи з учнівськими музично-інструментальними колективами. Організація цього виду навчальної діяльності студентів на наукових засадах потребує визначення функціональних характеристик і структури навчального музично-інструментального колективу (оркестру, ансамблю).

Сутність ансамблевого й оркестрового виконавства розкрито в мистецтвознавчих і науково-педагогічних працях (Л. Гінзбург, Н. Дика, Г. Єржемський, О. Ільченко, Ю. Лошков, Г. Макаренко, І. Польська, Л. Сидельников, Є. Юцевич та інші). Цей вид музичної діяльності ґрунтується на елементах корпоративності й віддзеркалює людські взаємини на рівні ролевої взаємодії учасників ансамблю (оркестру) та окремих виконавських партій. Сумісне музикування завжди грало істотну роль у соціальному житті, стаючи виразником найважливіших сторін особистісної і суспільної психології, домінуючих настроїв свого часу та різноманітних спроб його філософсько-естетичного й етичного осмислення [3, с. 233 – 234].

Оркестрове виконавство є одним із найдосконаліших і найефективніших засобів репродукції творів музичного мистецтва. Воно сформувалося під впливом значної кількості історико-еволюційних і соціально-художніх факторів, які відбивають об'єктивний процес поступального розвитку цивілізації, художньої і духовної культури, формування художнього мислення, удосконалення видів, форм і засобів музичного виконавства [1, с. 1]. Відмінними рисами оркестрового (колективного) виконавства є: відносно велика кількість учасників; функціонування за принципом „одна партія (один голос) – декілька (або багато) виконавців”; превалювання сумісно-масового начала над індивідуально-особистісним [3, с. 287].

Формування оркестру як колективу виконавців обумовлюється реальними об'єктивними чинниками і здійснюється відповідно до принципів спорідненості, поліфункціональності й художньо-виражальної цілісності. Основними умовами й факторами, які безпосередньо детермінують формування симфонічного оркестру (як найбільш досконалого музично-інструментального колективу з фактично необмеженими виконавськими можливостями) О. Ільченко визначає: об'єднання у певну органічну цілісність великої кількості різноманітних музичних інструментів; наявність оркестрових груп, які формуються на базі споріднених або відносно споріднених інструментів; наявність великого діапазону, який фактично охоплює весь музичний діапазон; наявність максимальних динамічних можливостей (гучного й тихого звучання); динамічно збалансоване звучання оркестрових груп; наявність великої кількості споріднених і контрастних тембрів; можливості раціонального виділення, протиставлення й узгодження тембрів, створення нових тембрів; спроможність одночасного відтворення значної кількості різноманітних метроритмічних рисунків; наявність технічних можливостей виконання найскладнішого нотного тексту; наявність великої кількості, способів і прийомів звуковидобування і звуковедення; технологічна й художня спроможність відтворення всіх видів фактури та її конструктивних елементів; відносна художньо-виконавська самостійність оркестрових груп [1, с. 23 – 24].

Спираючись на науково-педагогічні праці, в яких досліджено окремі аспекти організації та керівництва студентськими й учнівськими музичними колективами (Б. Брилін, М. Гуральник, В. Дряпіка, А. Карпун, А. Козир, В. Лабунець, І. Лаптев, В. Лапченко, В. Лебедєв, О. Нежинський, С. Никитюк, О. Олексюк, В. Орлов, Л. Паньків, Я. Сверлюк, М. Терлецький, В. Федоришин, М. Филипчук та інші), а також на власний багаторічний досвід роботи з інструментальними ансамблями й оркестрами, ми змогли визначити сутність і структуру навчального студентського музично-інструментального колективу.

Навчальний музично-інструментальний колектив у вищому закладі освіти ми визначаємо як одну з організаційних форм навчання майбутніх учителів музичного мистецтва, як творчу лабораторію, в якій студенти мають змогу: а) вивчати специфіку оркестрового й ансамблевого виконавства; б) розвивати творчі здібності та індивідуальні інструментально-виконавські навички; в) оволодівати фаховими знаннями й уміннями, необхідними для оркестрово-ансамблевої діяльності (педагогічної, виконавської); г) набувати досвіду практичної роботи з оркестром, ансамблем [2, с. 28].

Розглядаючи навчальний музично-інструментальний колектив з організаційної точки зору, ми визначаємо його як самодетерміновану систему, що має чітку організаційно-функціональну структуру, а також соціально-педагогічну систему, що саморозвивається, самоорганізується, постійно перебуває в русі.

На діяльнісному рівні навчальний студентський оркестровий або ансамблевий колектив ми трактуємо як: 1) систему, функціонування якої здійснюється за рахунок різнорівневої взаємодії її підсистем – диригента, оркестрових груп, окремих виконавців, солістів; 2) соціально значущу групу об'єднаних спільною метою людей, узгоджена діяльність яких спрямована на досягнення означеної мети; 3) соціально-педагогічну систему, що має свої ознаки, принципи організації та діяльності й виконує певні функції; 4) педагогічну систему, в якій оркестранти-виконавці та керівник-диригент є суб'єктами навчальної діяльності, а музичний твір, у процесі засвоєння якого здійснюється навчання й виховання, є об'єктом навчальної діяльності; 5) універсальну педагогічну систему, в межах якої здійснюється навчальна та концертно-виконавська діяльність студентів [2, с. 29 – 30].

Для розуміння сутності навчального студентського музично-інструментального колективу ми визначили його основні функціональні характеристики (ознаки, принципи організації та принципи діяльності), а також їхні складові.

До ознак музично-інструментального колективу ми відносимо такі: 1) спільна мета (опанування навичок оркестрово-ансамблевого виконавства у процесі сумісного виконання оркестрових та ансамблевих творів); 2) спільна діяльність (навчальна, концертно-виконавська), що спрямована на досягнення означеної мети; 3) творчі традиції (дотримання певної виконавської манери, специфіка звучання, репертуар тощо; особливості підготовки і проведення концертів, конкурсів, фестивалів, майстер-класів, культурно-освітніх заходів, академічних концертів, заліків, екзаменів тощо); 4) видова і типова ознаки (визначаються кількісним і якісним складом оркестру чи ансамблю, наприклад, камерний струнний оркестр, ансамбль дерев'яних духових інструментів тощо); 5) стильова і жанрова ознаки – виконання інструментальної музики певного стилю (академічний, народний, естрадний тощо), жанру (симфонія, концерт, сюїта, варіації, соната, попури тощо), напрямку (старовинна, сучасна; бароко, романтизм, імпресіонізм; поп-музика, рок-музика, джаз-рок, кантрі, фолк тощо) [2, с. 30].

Основними функціями навчального студентського музично-інструментального колективу ми визначили: 1) організаторську (спрямовану на об'єднання учасників оркестрового колективу з метою спільної навчальної та музично-виконавської діяльності); 2) культурно-освітню (оволодіння учасниками колективу надбаннями світової музичної культури, що є передумовою їхньої активної соціальної діяльності та професійного зростання); 3) навчальну (формування у студентів системи фахово необхідних знань, умінь і навичок безпосередньо в процесі оркестрово-ансамблевого виконавства); 4) виховну (виховання у студентів загальної та сценічної культури, толерантності, естетичного смаку та ціннісних орієнтацій у сфері музичного мистецтва); 5) розвивальну (створення в

оркестровому колективі оптимальних умов для розумового, духовного й естетичного розвитку його учасників, розвитку природних музичних здібностей та індивідуальних інструментально-виконавських умінь); 6) стимулювальну (формування морально-ціннісних стимулів діяльності оркестрантів; регуляція поведінки членів колективу, що впливає на розвиток певних особистісних і професійних якостей студентів – цілеспрямованості, наполегливості в опануванні музично-виконавськими вміннями, творчої активності, артистизму тощо); 7) комунікативну (спілкування і взаємонавчання студентів з різним рівнем загальної музичної та інструментально-виконавської підготовки; формування навичок творчого спілкування в музичному колективі засобами вербальної і невербальної комунікації – манера спілкування оркестрантів між собою та з керівником-диригентом, оволодіння спеціальною термінологією, опанування системи спеціальних жестів і міміки тощо) [2, с. 31].

Організацію діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва в навчальному оркестрі чи ансамблі пропонуємо здійснювати на науково-педагогічних і художньо-виконавських принципах, основними з яких ми вважаємо: 1) вільний вибір студентом оркестрового колективу (народно-інструментального, струнного, духового, естрадно-симфонічного тощо) залежно від напряму індивідуальної інструментальної підготовки та уподобань студента; 2) ієрархічність структури оркестру та ансамблю (загальне керівництво здійснює керівник-диригент; його заступником є концертмейстер колективу; відповідальними за виконавський рівень і творчу дисципліну в партіях є концертмейстери оркестрових або ансамблевих груп; відповідальними за якість індивідуального виконання своєї партії є виконавці на певних оркестрових інструментах; відповідальними за стан збереження нот оркестрових партій є бібліотекарі оркестру чи ансамблю); 3) нестабільність виконавського складу (щорічна зміна учасників навчальних студентських оркестрів та ансамблів; можлива зміна викладача, керівника колективу на початку навчального року); 4) комплектування оркестрових та ансамблевих партій з можливістю взаємонавчання студентів різних курсів; 5) поєднання індивідуальної, групової і колективної форм роботи в оркестрі чи ансамблі (визначається викладачем залежно від рівня інструментально-виконавської підготовки студентів та рівня складності навчального репертуару); 6) публічне висвітлення досягнень колективу та окремих його учасників (солістів), що є важливим чинником організації колективної інструментально-виконавської діяльності студентів, стимулює їхню творчу активність і спонукає до самовдосконалення [2, с. 31 – 32].

Принципи діяльності навчального музично-інструментального колективу мають корелюватися з метою та завданнями оркестрово-ансамблевої підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Основними принципами цього виду фахового навчання ми вважаємо: 1) науковість (організація діяльності оркестру (ансамблю) на наукових засадах з дотриманням основних положень педагогіки і психології, вікової фізіології, теорії і методики музичного виконавства); 2) педагогічна доцільність форм, методів, прийомів і засобів роботи в оркестрі та ансамблі (визначається їхньою спрямованістю на виховання в учасників колективу духовно-ціннісних якостей та максимальний розвиток природних музичних здібностей і творчих умінь); 3) систематичність (дотримання системи в набутті музично-теоретичних знань та інструментально-виконавських умінь; регулярність проведення занять; систематичність самостійної роботи студентів тощо); 4) доступність (урахування вікових особливостей, індивідуальних виконавських можливостей та рівня розвитку студентів при плануванні навчального репертуару й виборі методів його засвоєння); 5) поступовість (поетапне формування у студентів навичок оркестрового та ансамблевого виконавства, артистизму і сценічної майстерності); 6) єдність теорії і практики (взаємозв'язок і взаємообумовленість музично-теоретичної та інструментально-виконавської підготовки студентів; реалізація набутих знань і навичок у практичній навчальній роботі в оркестровому класі, концертно-виконавській, культурно-освітній діяльності); 7) колегіальність, творча співпраця (співробітництво керівника колективу і виконавців, спільна робота яких спрямована на об'єкт діяльності – музичний твір, у процесі засвоєння якого формуються особистісні й професійні якості студентів); 8) духовність (ґрунтується на цінності музики як універсального засобу виховання й духовного розвитку особистості; формування високих

моральних якостей студентів засобами колективно-інструментального музикування); 9) толерантність (повага й шанобливе ставлення викладача (керівника-диригента) до кожного учасника навчального оркестру, урахування його поглядів та естетичних уподобань); 10) зацікавленість викладача і студентів у результатах спільної діяльності в навчальному музично-інструментальному колективі (досягнення високого музично-виконавського рівня, створення обстановки творчої співдружності і взаємодопомоги) [2, с. 32 – 33].

Ефективність роботи студентського оркестру залежить від правильної організації навчального процесу в оркестровому класі, а також від добре налагодженої організаційно-функціональної структури навчального музично-інструментального колективу – виконавського складу (диригента-керівника, концертмейстера оркестру, оркестрових груп та їхніх концертмейстерів, окремих виконавців), а також активу навчального оркестру (старости, відповідальних за різні ділянки роботи в оркестрі тощо).

Результативність діяльності навчального оркестру чи ансамблю великою мірою залежить від професіоналізму його керівника – викладача оркестрового класу, який має володіти комплексом особистісних і професійно-педагогічних компетентностей.

Отже, дослідження науково-педагогічних і мистецтвознавчих основ оркестрового й ансамблевого виконавства дало нам змогу визначити сутність, функціональні характеристики й структуру навчального музично-інструментального колективу в системі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Література

1. **Ільченко О. О.** Художні основи аматорського народно-оркестрового виконавства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора мистецтвознавства : спец. 17.00.03 „Музичне мистецтво” / О. О. Ільченко ; Нац. муз. академія України ім. П. Чайковського. – К., 1996. – 60 с.
2. **Пляченко Т. М.** Підготовка майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими оркестрами та інструментальними ансамблями : [монографія] / Т. М. Пляченко. – Кіровоград : „Імекс-ЛТД”, 2010. – 428 с.
3. **Польская И. И.** Камерный ансамбль: теоретико-культурологические аспекты : дис. на соискание учёной степени доктора искусствоведения : спец. 17.00.03 „Музыкальное искусство” / И. И. Польская ; Харьк. гос. академия культуры. – Харьков, 2003. – 435 с.

УДК 786.8(07)

Т. Г. Сивак

ВИВЧЕННЯ КУРСУ "МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРИ НА БАЯНІ" У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ І-ІІ РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ

В статье освещается вопрос углубления теоретических знаний в сфере инструментального исполнительства, предлагается введение дополнительной педагогической профессии на отделениях музыкального искусства, обобщается опыт изучения курса методики обучения игре на баяне (аккордеоне) в педагогических колледжах, училищах.

Ключевые слова: *дополнительная специализация, теоретические и практические основы исполнительства.*

The article highlights the issue of deepening of the theoretical knowledge of students in instrumental performance, it is proposed the introduction of additional teaching profession at the department of music, generalized experience of the course teaching methods to play the button accordion (bayan) in pedagogical colleges.

Keywords: *Additional specialization, theoretical and practical bases of instrumental performance*